

## **Høringsuttalelse fra Lillegården kompetansesenter vedrørende**

### **NOU2009:18 Rett til læring.**

Det vises til høringsbrev av 22.07.2009 Innstilling fra utvalget for bedre læring for barn, unge og voksne med særskilte behov.

Lillegården som statlig eid spesialpedagogisk kompetansesenter er høringsinstans<sup>1</sup>. og ønsker å delta med en uttalelse som vektlegger den spesialpedagogiske tiltakskjeden, spesielt med blikk på læringsmiljøets betydning for alle elever i barnehage og skole.

### **Systematisk arbeid i læringsmiljøet over tid gir resultat - Kommentarer til strategier og forslag i utredningen**

Lillegården kompetansesenter støtter grunnforståelsen om at læring må forstås i lys av skolens miljø og kultur samt viktige forhold i elevenes omgivelser. Vi støtter utvalget i at tiltakstenkning og tilrettelegging må ta utgangspunkt i samspillet mellom individet og omgivelsene, og deler med det utvalget sin forståelse av at problemer knyttet til barn og elever må ta utgangspunkt i noe man er *i*, og ikke *har*. Dette utelukker dog ikke at problematferd også kan ha konstitusjonelle årsaksforklaringer, og vi mener utredningen er unyansert i sin framstilling av forskningen om sosiale og emosjonelle vansker.

Senteret mener forslagene i utredningen bidrar til å bygge ned byråkratiet rundt spesialundervisningen. Helhet krever tverrfaglig og tverretatlig samarbeid.

En tydeligere formulering eller utdyping av PPT's arbeids- og ansvarsområder vil kunne bidra til å skape en videre forståelse for hva et systemperspektiv innebærer.

Lillegården kompetansesenter støtter utvalgets forslag om at PPT bør endre profil mot et sterkere systemperspektiv og ha økt fokus på læringsmiljøets betydning. Vi ser det som riktig å hjemle PPT i barnehageloven.

Kompetanseutviklingstiltak for PPT – særlig i forhold til utvikling av læringsmiljø og skolekultur er viktig. Vi mener at kompetanseutvikling på dette området i stor grad bør foregå gjennom utviklingsarbeid i samarbeid med skoler og barnehager. Forskning har vist at utbyttet av læring gjennom samarbeid og fellesprosjekter er større enn at enkeltmedlemmer i organisasjonen deltar på kurs og etterutdanning.

Lillegården kompetansesenter støtter forslaget om regionalisering av Statped, men tar her ikke stilling til hvor mange regionsentre det er behov for. Vi støtter at Lillegården kompetansesenter tas ut av Statpedsystemet. Senteret er landsdekkende og har de siste årene hatt oppgaver innen læringsmiljøutvikling med nær tilknytning til Utdanningsdirektoratet. Senteret har ansvar for nasjonal implementering av LP-modellen i grunnopplæringen,

---

<sup>1</sup> Direktøren ved Lillegården har sittet i utvalget og derfor ikke deltatt i arbeidet med høringsuttalelsen. Uttalelsen er utarbeidet av senterets øvrige ansatte.

medvirkning i Veilederkorpset, og har andre arbeidsoppgaver knyttet til et systematisk og langsiktig systemrettet arbeid for forbedring av læringsmiljø i skolen. Senteret driver primært ikke egen forskning, men arbeider forskningsbasert i sonen mellom forskning og praksisfeltet.

Vi støtter forslaget om å erstatte retten til spesialundervisning med rett til ekstra tilrettelegging i opplæringen. Dette under forutsetning av at effekten av endringen blir gjenstand for systematisk evaluering etter en nærmere bestemt plan med angitte tidsintervaller for når evaluering skal skje. Ansvar for gjennomføringen av evalueringen bør legges til flere forskningsmiljøer for å sikre et bredt grunnlag for vurdering.

Forslaget vil bringe lovverket mer i takt med det som i dag er praksis i skolene. Det vil bli tydeliggjort at en del av de ekstra ressursene som anvendes i dag faktisk ikke brukes til reell spesialpedagogisk tilrettelegging. En effekt av dette kan bli at skillet mellom generelle styrkingstiltak og spesialpedagogiske tiltak kan bli tydeligere og at det vil bli mulig å kvalitetssikre de spesialpedagogiske tiltakene.

Vi støtter utvalgets understrekning av at den som skal gjennomføre den ekstra tilretteleggingen må ha relevant pedagogisk/spesialpedagogisk kompetanse. Bruken av assistenter bør ned i skolen om alle elever, også de med spesielle behov i læringsprosessen, skal få et bedre læringsutbytte.

## **Avklaring av sentrale begreper**

Utredningen har en viktig påpekning av hvor vanskelig begrepet tilpasset opplæring er å omsette i praksis for lærere. Samtidig kan man spørre om utredningen i særlig grad bidrar til dette. Det blir understreket at tilpasset opplæring er et prinsipp som skal gjelde alle elever. Det blir videre presisert at tilpasset opplæring ikke er et mål, men et virkemiddel. Samtidig blir det ikke kommentert at tilpasset opplæring ofte blir beskrevet som et mål i Kunnskapsløftet. Dette kan skape uklarheter og bidra til en oppfattelse av tilpasset opplæring noen ganger som et mål, noen ganger som et prinsipp og ofte som en bestemt metode. Dette kan forsterke et ensidig fokus i jakten på de ”rette metodene” for å løse utfordringen med tilpasset opplæring i praksis.

Undervisning og læring i et mangfoldig fellesskap blir understreket, men fordi begrepet tilpasset undervisning ikke er festet som enten et prinsipp, et mål eller en metode blir resultatet en fortsatt uklar og mangfoldig forståelse og praksis i skolen. Det overordnede prinsippet bør være hvilken opplæring som gir et best mulig læringsutbytte, og denne opplæringen bør ha sin basis i forskningsbasert kunnskap.

Som rapporten sier må alle skoleledere og lærere gå inn i problematikken omkring hva likeverd, inkludering og tilpasset opplæring skal bety i praksis, selv om det er svært krevende.

Disse begrepene finnes i mange styringsdokumenter på alle nivå, men har ofte først og fremst retorisk verdi. Lærernes felles arbeid i utvikling av læringsmiljøet må gi innhold til og lokal fortolkning av begrepene.

Undersøkelsen ”Den ene dagen” viser at organisatoriske løsninger som av mange umiddelbart blir oppfattet som ideologisk mindre korrekte, i praksis kan føre til en bedre måloppnåelse. Forutsetningen for dette er lærere og skoleledere som baserer seg på forskningsmessig kunnskap om inkludering, likeverd og tilpasset opplæring. Det handler om skolens pedagogiske grunnsyn eller holdning hvor en relasjonell forståelse av elevers - og skolers behov er avgjørende for resultatet.

Spørsmål om måloppnåelse i forbindelse med likeverdighet, inkludering og tilpasning av opplæring må betraktes ut fra at dette vil være resultater av sammensatte prosesser som skolene må arbeide kontinuerlig med å forstå og forbedre. Enkle beskrivelser med hensyn til organisering av opplæringen vil for eksempel si lite om muligheter for måloppnåelse.

Utredningen gir viktige påpekninger av spesialundervisningens mulige doble funksjoner som avlastning for lærere og behovet for sosial kontroll og sortering av elevene. Dette må være et signal om at skolene også skal ha et slikt kritisk fokus på sin virksomhet.

Til diskusjonen om skillet mellom spesialpedagogikk og pedagogikk er det viktig å understreke at utilstrekkelig og svak pedagogisk kvalitet noen ganger kan skape etterspørsel etter ”spesialpedagogisk kompetanse” uten at dette objektivt sett kan sies å ha rot i virkeligheten. I en slik sammenheng kan etterspørsel etter spesialpedagogisk kompetanse altså fungere tilslørende for bevissthet om og avdekking av, manglende kvalitet på alminnelig pedagogisk arbeid. Særlig i forbindelse med elever som viser problematferd kan etterspørsel etter spesialpedagogisk kompetanse forstås på denne måten. En slik forklaringsmodell vitner ofte om snevre perspektiver når det gjelder elevers mangfoldighet og hva som er oppgaver for den vanlige læreren.

Dette må likevel ikke være til hinder for å se den avgjørende betydningen som reell spesialpedagogisk kompetanse vil ha for mange elever med spesielle forutsetninger i sin opplæringssituasjon. Problemstillinger på dette feltet må løftes mer fram og være en del av de daglige vurderinger som gjøres i pedagogiske sammenhenger i skolen.

## **Tidlig innsats og forebyggende tiltak**

Lillegården kompetansesenter ser positivt på at det rettes en økt oppmerksomhet på barnehagen som læringsarena. Barnehagen er en viktig aktør for alle barns læring og utvikling, og har en viktig rolle som forebyggende tiltak og som bidrar til å utjevne sosiale forskjeller. Samtidig vil det være viktig at barnehagen får anledning til å beholde sitt særpreg som en institusjon hvor lek må være det mest sentrale, også sett i et læringsperspektiv.

Lillegården kompetansesenter støtter utvalget i at man må legge vekk ”vente og se” holdningen, og heller fokusere på tidlig innsats og forebygging. Særlig dreier dette seg om læring av grunnleggende ferdigheter i lese- skriveopplæring og innenfor matematikk. Dette vil kreve en dreining av ressursinnsats i kommunene fra spesialundervisning på ungdomstrinnet til tidlig innsats i barnehage og særlig de første årene i skolen. I en

overgangsperiode vil dette kreve ekstra kostnader som enten må komme i et statlig tilskudd eller som en ekstrakostnad som kommunene selv må bære.

Lillegården kompetansesenter støtter utvalgets forslag om at det utvikles en ressursbank, (for eksempel Forebyggende innsatser) med verktøy med påvist dokumenterte effekter som en støtte for barnehager og skoler. En sentral utfordring er å gjøre strategiene kjent og tilgjengelig for barnehagene og skolene.

Både offentlige styringsdokumenter og forskning er tydelige på at hjemmet er en viktig aktør i barn og elevers utvikling og læring. Lillegården kompetansesenter savner en mer omfattende behandling i utredningen av hjemmets rolle og muligheter i samarbeidet med skole og barnehage.

## **Statped og PP-tjenesten**

PPT bør i langt større grad arbeide med sosiale systemer i skolen og med det bidra til at fokus holdes på omgivelsene i skolen og ikke bare på den enkelte elev. Når PPT får bruke sin kompetanse i forhold til hele læringsmiljøet ved en skole, vil dette også kunne bidra til mer effektiv hjelp til barn med særskilte behov.

Sakkyndige utredninger må også ha systemperspektiv. Det vil si at sakkyndighetsarbeidet ikke utelukkende bør bestå av individuell utredning og testing, men også baseres på beskrivelser fra klasseromsobservasjoner, samtaler med lærere, foreldre, elever osv. På denne måten blir det ikke nødvendigvis noen motsetning mellom sakkyndighetsarbeid og systemrettet arbeid.

## **Omorganiseringen av Statped**

Gode argumenter for å organisere kompetansen i regionale sentra:

- Samling av kompetanse, større fagmiljø
- Tydeligere profil
- Stor bredde i kompetansen, kan dekke mange ulike vanskeområder
- Det blir tydelig hvilket senter en hører til, de enkelte PP-kontor slipper å undersøke selv hvor de skal henvende seg
- Regionssentraene får en tydelig portefølje

Utvalget sier at arbeidsdelingen mellom PPT og de nye regionale senterne skal baseres på høy- og lavfrekvent forekomst. Vi mener at blir gjort en tydeligere avklaring på hva som menes med sammensatte lærevansker og hva som menes med høy- og lavfrekvente vansker.

Lillegården kompetansesenter er bekymret for en forskyvning fra et pedagogisk perspektiv til et medisinsk perspektiv som en konsekvens av at SLV-sentrene legges ned og at ansvaret for elever i denne gruppen overlates habiliteringstjenesten.

Det blir viktig å avklare sammenhengen, ansvar og oppgaver mellom det foreslåtte nasjonale utviklingssenter for PPT, de regionale sentrene og det foreslåtte nasjonale senter for læringsmiljø og problematferd.

## **Senter for læringsmiljø**

Lillegården kompetansesenter støtter forslaget om etablering av et nasjonalt senter for læringsmiljø og problematferd. Dette begrunnes i at forhold i skolekulturen og i læringsmiljøet har stor betydning for lærernes undervisning og tilrettelegging for elevenes læring. Derfor er fokus på skoleutvikling eller utvikling av skolekulturer en nødvendig forutsetning for organisasjons- og kompetanseutvikling i skoler.

Et nasjonalt senter for læringsmiljø og skoleutvikling bør ha fokus på å knytte forskning og praksis sammen. Derfor må et nasjonalt senter samarbeide med ulike forskningsmiljø og ha et bredt spekter av samarbeidspartnere om ulike strategier for å utvikle læringsmiljøet og skolekulturer.

Senteret bør også utvikle og prøve ut nye modeller/strategier i samarbeid med praksis- og forskningsfeltet. Spesielt vil samarbeid med høgschooler/forskningsmiljø som driver med lærerutdanning, kunnskapsutvikling og kunnskapsformidling relatert til læringsmiljøet i skolen være sentralt. En tilknytning til lærerutdanningsinstitusjoner er avgjørende for å kunne utdanne lærere som har en forståelse for læringsmiljøets betydning.

Porsgrunn 27.11.2009

Lillegården kompetansesenter